

TÜRKÇENİN GÜZEL KULLANIMI AÇISINDAN ÇİZGİ FİMLERDE KELİME KADROSU VE MİLLÎ ŞUUR*

Ömer ESKİ

GİRİŞ

“Çizgi film” kelimesi, *Güncel Türkçe Sözlük*'te “bir konuyla ilgili olarak karakterlerin hareketlerini belirtecek biçimde art arda çizilmiş resimlerden oluşan sinema filmi”¹ olarak tanımlanır. Millî şuur: “bir millî değerlerin taşınması, aktarılması, yaşatılması noktasında bilinçli olma hâli” olarak açıklanabilir. Milleti ilgilendiren her alanda tutarlı, yapıcı ve kuşatıcı davranarak ulusal değerleri koruma ve sürdürme bilincinin kısaca ifadesidir. Bu kavramı “ulusal bilinç” şeklinde de ifade etmek mümkündür. Kapsamı ve kuşatıcılığı sebebiyle milleti ilgilendiren her türlü değer, kavram, düşünce sistemi, gelenek bu bilinçli olma hâlinin süzgecinden geçerek şekil alır. Bu şekil alma; millî değerleri koruma, kültürü yaşatma, tarih sahnesinde varlığını sürme ile doğrudan ilişkilidir. Ulusal bilinci korumak milleti korumakla eş değerdir. Bu da sahip olunan dilin imkânlarını en iyi şekilde bilmek ve değerleri bu imkânlarla ifade etmekten geçer. İşte burada dilin kelime kadrosu karşımıza çıkar. Milletin en küçük parçası olan bireyler; varlığını, dilin en küçük parçası olan kelimeler ile sürdürür. Bir dildeki kelime kadrosunun önemi burada ortaya çıkar. Çocukların ilk öğrenmeleri aile ortamında gerçekleşir. Yaş ilerledikçe sosyal çevre, kitle iletişim araçları, okul hayatı dil gelişimine katkı sağlar. İşte bu noktada çizgi filmler ile birey arasında bir etkileşimden söz edilebilir. “2 yaşındaki çocuğun normal sözcük dağarcığı 272 sözcüklüktür. Bu sayı, kızlarda erkelere oranla daha fazladır. Sözcük sayısı çocuk okula başladıktan sonra ve gazete okumakla, TV izlemekle, radyo dinlemekle daha da genişler. Ortaokula giden bir çocuğun sözcük dağarcığı 80.000

* “Dilimiz Kimliğimizdir” Makale ve Deneme Yarışması'nda makale türünde birincilik ödülü almıştır.
1 *Güncel Türkçe Sözlük*, www.tdk.gov.tr/index.php?o

dolayındadır.”² Bu söz dağarcığı içinde kültüre ait kelimeler ne denli fazla ise bireyin millî değerlerini yaşatma ve millî şuur içinde hareket etme imkânı o derece fazla olacaktır. Deyimleri, atasözleri, yerinde söyleyişleri, yüzyıllık birikimleri dilinde yaşatacak, millî kimliğini ve varlığını sürdürecektir. Söz gelimi birey “çivi” kelimesini biliyorsa yeri geldiğinde “çivisiz, çivileyivermek, çivili kalkan” kelimelerini ve bu kelimelerden oluşan yüzlerce cümleyi kurabilecektir. Bu durum insanın evini kültürel değerlerine ait eşyalarla döşemesine benzer bir durumdur.

“06-10 yaş grubu çocuklarda en çok izlenen program türü %93,8 ile çizgi film iken 11-15 yaş grubu çocuklar tarafından en çok izlenen program türü ise %76,8 ile film ve dizilerdir.”³ Çocukların severek izlediği çizgi filmlerdeki kelime kadrosu, millî şuur oluşturmada kullanılacak birincil araç durumundadır. Bu aşamada çizgi film içerikleri Türkçenin güzel kullanımına fırsat verecek şekilde oluşturulmalıdır. “Ülkemizdeki çizgi film sektörünün dünya ülkelerinden çok geride olması nedeniyle televizyon kanallarında yabancı film yoğunluğu yaşanmaktadır. Özellikle dilimize çevirisi yapılan çizgi filmlerin seslendirilmesinde çeviri kokan bir anlatı tarzıyla karşılaşılmakta, bu da çocuğun dil ve kültürel bakımdan olumsuz etkilenmesine neden olmaktadır. Ayrıca kültürümüzde bulunmayan ve olduğu gibi çevrilen argo sözcükler çocuğun dil gelişimine olumsuz etki yapacaktır.”⁴

Derya Hamarat vd., yaptıkları araştırmada *Caillou* ve *Sünger Bob* adlı çizgi filmleri dil ve üslup açısından incelemiştir.⁵ “Türkçenin doğru ve güzel kullanımı, kullanılan kelimelerin dil gelişimine uygunluğu, çizgi filmlerde argo kelime bulunup bulunmaması, çizgi film dillerinde anlatım bozukluğu olup olmaması, kullanılan dilin telaffuzunda hata olup olmaması” gibi başlıklar değerlendirilmiştir. Buna göre “*Caillou* çizgi filminde argo sözcükler yer almazken *Sünger Bob* çizgi filminde az oranda da olsa argo kelime bulunmaktadır.”⁶ Biz de bu çalışmamızda, çizgi filmlerde kelime kadrosu, Türkçenin doğru kullanımı ve millî şuur oluşturmada etkisini ölçmek amacıyla bir anket geliştirdik. Anketi, seçtiğimiz örneklem gruba uyguladık. Uygulanan anketin içerik analizini yaptık. Ulaştığımız verilerin bir kısmı-

2 Haluk Yavuzer, *Çocuk Psikolojisi*, Remzi Kitabevi, İstanbul, Ocak 2010, s. 92.

3 “06-15 Yaş Grubu Çocuklarda Bilişim Teknolojileri Kullanımı ve Medya 2013”, *Türkiye İstatistik Kurumu Haber Bülteni*, Ağustos 2013, www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=1

4 Ali Yağlı, “Çocuğun Eğitiminde ve Sosyal Gelişiminde Çizgi Filmlerin Rolü: Caillou ve Pepee Örneği”, *Turkish Studies- International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 8/10 Fall 2013, p. 707-719, Ankara-Turkey.

5 Derya Hamarat vd., “Okul Öncesi Dönem Çocuklarının İzledikleri Çizgi Filmler Üzerine Bir Deneme: Caillou ve Sünger Bob Örneği”, *Balıkesir University The Journal Of Social Institute*, Volume: 18- Number: 33, June 2015, s. 75-91

6 age., s. 87.

nı sayısal değerlere dönüştürdük. Bu şekilde çizgi filmlerde kelime kadrosu, Türkçenin doğru kullanımı ve milli şuur arasındaki ilişkiyi tespit etmeye çalıştık.

Kelime Kadrosunun İçerik Analizi ve Değerlendirme

Çocukların çizgi filmlerden öğrendikleri kelimeleri tespit etmek üzere on (10) sorudan oluşan bir ölçek geliştirdik. Yirmi (20) öğrenciden oluşan⁷ bir örneklem gruba geliştirilen ölçeği uyguladık. Bu ölçekte, her sorunun cevabını kendi içinde gruplayarak değerlendirdik. Her soru, farklı bir tutumu ölçmeye yönelik soruldu. Araştırmanın amacını belirleyen “öğrendiğiniz kelime”, “anlamını bilmediğiniz kelime”, “yabancı kelime”, “İngilizce kelime”, “öğrenilen kelimeyi günlük hayatta kullanma gibi” soru kökleri çocukların çizgi filmlerden öğrendikleri kelimelerin dil gelişimine katkısı ve milli değerlere etkisi çerçevesinde değerlendirildi. “Öğrenilen kelimelerin arkadaşlara yakıştırma (takma ad) olarak kullanılıp kullanılmadığı, hakaret ve argo kelime öğrenilip öğrenilmediği” gibi sorular ise dolaylı olarak ahlaki gelişim ve millî değerleri öğrenmede çizgi filmlerin (olumlu veya olumsuz) etkisini ölçmek amacıyla kullanılmıştır. Aşağıdaki tabloların ilkinde örneklem grubun iki aşamalı soruları verdiği “Evet”, “Hayır” cevaplarının yüzdeleri gösterilmiştir. İkinci tabloda ise örneklem grubun izledikleri çizgi filmlerden öğrendikleri “kelime kadrosunun sorulara göre dağılımına” yer verilmiştir.

Ölçülmek İstenen Değerler / Sorulan Soru	Evet/Cevap Yüzdesi	Hayır/Cevap Yüzdesi
Okula başlamadan seyrettiğiniz çizgi film isimlerini hatırlıyor musunuz?	%90	%10
Çizgi filmlerde anlamını bilmediğiniz / kullanmadığınız kelimelerle karşılaştınız mı?	%50	%50
Çizgi filmlerden öğrendiğiniz kelimeleri günlük konuşmalarınız da kullanır mısınız?	%35	%60
Çizgi filmlerde yabancı kelimelerle karşılaştınız mı?	%40	%60
İzlediğiniz çizgi filmlerde “İngilizce” kelimeler ile karşılaştınız mı?	%45	%55
İzlediğiniz çizgi filmlerde kötü (hakaret içeren) bir kelimeye rastladınız mı?	%35	%60

7 10.10.2017 tarihinde beşinci sınıf öğrencilerin oluşan bir gruba sözü edilen anket uygulandı. Çalışmanın süresi, değerlendirme aşamaları bakımından örneklem gruptaki çocuk / öğrenci sayısı sınırlı tutulmuştur. Örneklem gruptaki sayı artırılıp daha ayrıntılı bir içerik analizi yapılabilir.

Çizgi filmlerde öğrendiğiniz bir ismi / bir kelimeyi “arkadaşınız için” yakıştırma (lakap / takma ad) olarak kullanır mısınız?	%35	%65
--	-----	-----

Tablo: 1

Yukarıdaki veriler incelediğinde çocukların %35’i çizgi filmlerden öğrendiği kelimeleri günlük yaşamda kullanmaktadır. Aynı şekilde %35’lik kısım ise seyrettikleri çizgi filmlerde “hakaret, argo” olabilecek kelimelerle karşılaştıklarını ifade etmektedir. Örneklem grubun %50’si çizgi filmlerde anlamını bilmediği bir kelime ile karşılaşmış, % 45’i ise çizgi filmlerden İngilizce bir kelime öğrendiğini ifade etmiştir. Çocukların 1/3’i, çizgi filmlerden öğrendiği bir kelimeyi arkadaşları için yakıştırma (lakap/takma ad) olarak kullanabileceğini söylemiştir. Tablo 1, çocukların söz dağarcığı, dilin doğru kullanımı, değerler eğitimi ve millî şuur açısından değerlendirildiğinde çizgi filmlerin dili güzel kullanmada, kültür aktarmada millî bilinç oluşturmada ne derece etkin rol oynadığını göstermesi bakımından dikkate değerdir. Kullanılan ölçeğin soru sayısı ve içeriği artırılarak ölçülmek istenen tutum ve davranışlar hakkında birçok bilgiye ulaşılabilir. Olumsuz tutumlara karşı önlem alınabilir. Kültürel yozlaşmanın önüne geçilebilir.

İçerik analizinin ikinci aşamasında elde edilen kelime kadrosu değerlendirilmiştir. Elde edilen kelimeler, “kullanım sıklıkları, dilimize ait olup olmadıkları, argo ve hakaret içerip içermedikleri, dilin yanlış kullanımı gibi” soru köklerinden hareketle sınıflandırılmıştır.

Ölçülmek İstenen Değer / Sorulan Soru	Verilen Cevaplar
Çizgi Film İsimleri	“Ben 10, Dinazor Makinalar, Caillou (3), Mex Steel, Peppe (2), Rafadan Tayfa (5), Yarışçı, Gumball, Baystır, Cille, Küçük Hezarfen, Alivin, Scooby Doo
Çizgi Filmten Öğrenilen Kelime	Vantrilok, Arkeoloji, Hafıye, Kompozisyon, Asist Sofa, Tüf Tüf, Patpatyemişi, Vantrilog, Ak, Uçmak, İndi (?), Ateş Düştüğü Yeri Yakar (Atasözü)
Karşılaşılan İngilizce Kelime	Okey (2), Hello, Hi (3), Gumball, Yes, Go
Hakaret İçeren Kelime	Deli (2), Lanet Olsun, Salak, Allah Kahretsin, İhanet, Akılsız

Tablo:2

Tablo 2’ye göre, çocukların izlediği çizgi filmlerin isimlerinin yaklaşık %50’sinin yabancı kelimelerden oluştuğu görülmektedir. Örneklem grubun

çizgi filmlerden öğrendiği Türkçe kelime sayısı ise ortaya çıkan toplamın %12'sini oluşturmaktadır. Bu Türkçe kelimeleri “ak, uçmak, ateş düştüğü yeri yakar (atasözü)” şeklinde sıralayabiliriz. Öğrenilen kelimeler içinde dik-kati çeken bir özellik ise öğrencilerin yabancı kelimeleri yanlış yazmalarıdır. “vantrolog”, “vantrolok”; “gumball”, “gumbal”; “mex stel”, “mek stell” bu kelimelere örnek verilebilir. Bu kelimeler arasında “patpatyemişi” standart dilde veya günlük konuşma dilinde karşılaşılan bir kelime değildir. Çocukların %15'i “hello” kelimesini çizgi filmlerden öğrendiğini belirtmektedir. %10'u ise “okey” kelimesini çizgi filmlerden öğrendim yanıtını vermiştir. Çocukların “hakaret içeren kelime” sorusuna verdiği yanıtlar arasında “deli (2)”, “lanet olsun”, “salak”, “Allah kahretsin”, “ihamet”, “akılsız” kelimeleri yer almaktadır. Bu kelimelerden “lanet olsun”, “akılsız” ve “Allah kahretsin” kelimeleri çeviri dilinin getirileri olarak karşımıza çıkmaktadır. Çocukların %35'i hakaret içeren kelimeler ile karşılaşmıştır.

“Yabancı kültürlerle ait karakterlerle süslenmiş çizgi filmler, masallar, oyuncakların dünyası erken çocukluk dönemindeki çocukların bilinçaltına yabancı kültürlerin unsurlarını kodlamaktadır. Yabancı kökenli hayali kahramanlar yerine, Dede Korkut, Keloğlan, Battal Gazi, Oğuz Kağan, Umay Ana, Tomris Hatun, Bay Ülgen, Yayık Han, Mete Han gibi tarihî kahramanlar ve destan, masal, efsane, fıkra kahramanları çocuklara tanıtılmalıdır.”⁸

SONUÇ

Çizgi filmlerde kullanılan kelime kadrosunun Türkçenin doğru kullanımına etkisi ve milli şuur arasında ilişkinin incelediği bu çalışmada aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

1- Okul öncesi çizgi film izleyen çocukların %65'i çizgi film seyretmeye devam etmektedir. Seyrettikleri çizgi film isimlerinin %50'si yabancı kökenlidir.

2- Çocukların izledikleri çizgi filmlerden öğrendikleri kelimeler arasında yabancı kelimelere, özellikle İngilizce kelimelere rastlanmaktadır.

3- Çocuklar öğrendikleri yabancı kelimeleri imla kurallarına uygun yazmakta güçlük çekmektedir.

4- Seyredilen çizgi filmlerde “hakaret, argo ve olumsuz çağrışım”lara sebep olacak kelimelere rastlanmıştır. Çocukların %35'i, çizgi filmlerden öğrendiği kelimeleri günlük konuşmasında kullanmaktadır. Örneklem grubundaki her üç çocuktan biri, öğrendiği kelimeleri arkadaşları için yakıştır-

8 Neslihan Karakuş, “Maysa ve Bulut İsimli Çizgi Filmin Kültürel Öğeler Açısından İncelenmesi”, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Yıl 2016, Cilt 13, Sayı 34, s. 147.

ma / lakap olarak kullanabileceğini söylemektedir. Bu da kişilik gelişimini olumsuz etkilemektedir.

5- Bulgular arasında Türkçe kelimelere ve bir atasözüne rastlanmıştır. Bu da gösteriyor ki sağlıklı metinler oluşturulduğunda çizgi filmler kültürel değerlerin aktarılmasında araç olarak kullanılabilir.

6- Çalışmanın hacmi ve süresi gereği ölçekteki soru sayısını ve örnek gruptaki öğrenci sayısını sınırlamak durumunda kalınmıştır. Farklı tutum ve davranışları ölçmek üzere ölçekler geliştirilip örneklem grubunda sayı artırılıp daha geniş içeriğe ulaşılabilir. Yapılan içerik analizi dilin etkin kullanımı ve millî şuur oluşturmada ne gibi çalışmaların yapılabileceği noktasında yol gösterici olacaktır.

7- Yabancı kaynaklı çizgi filmlerde metin çevirisine ve kültürel uyarlamaya dikkat edilmelidir. Çizgi film senaryoları, metinleri dil ve üslup açısından incelenmeli, dil kurallarına uygun hâle getirilmelidir. Olumsuz çağrışımlara sebebiyet verecek argo ve hakaret içeren sözcükler metinlerden çıkarılmalıdır.

8- Çizgi film isimleri ve çizgi karakter isimleri kültürümüzde yer etmiş kişi ve kahramanlardan seçilmelidir. Metin dili ve görüntü dili değerler eğitime uygun millî bilinç oluşturacak şekilde oluşturulmalıdır.

Kaynaklar

Güncel Türkçe Sözlük, www.tdk.gov.tr/index.php?o

HAMARAT, Derya vd., “Okul Öncesi Dönem Çocuklarının İzledikleri Çizgi Filmler Üzerine Bir Deneme: Caillou ve Sünger Bob Örneği”, *Balıkesir University The Journal Of Social Institute*, Volume: 18- Number: 33, June 2015, s. 75-91

KARAKUŞ, Neslihan, “Maysa ve Bulut İsimli Çizgi Filmin Kültürel Öğeler Açısından İncelenmesi”, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Yıl 2016, Cilt: 13, Sayı: 34, s. 147

YAĞLI, Ali, “Çocuğun Eğitiminde ve Sosyal Gelişiminde Çizgi Filmlerin Rolü: Caillou ve Pepee Örneği”, *Turkish Studies- International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 8/10 Fall 2013, p. 707-719, Ankara-Turkey.

YAVUZER, Haluk, *Çocuk Psikolojisi*, Remzi Kitabevi, İstanbul, Ocak 2010, s. 92.
“06-15 Yaş Grubu Çocuklarda Bilişim Teknolojileri Kullanımı ve Medya 2013”, *Türkiye İstatistik Kurumu Haber Bülteni*, Ağustos 2013, [www.tuik.gov.tr / PreHaberBultenleri.do?id=1](http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=1)